

Основе инклузивног васпитања и образовања

Теорија 9

- ▶ Карактеристике деце са сметњама у равоју и неке препоруке за рад са њима, дате су из књиге Јеротијевић, М. и Мрше, С. (2015). *Приручник за прилагођавање приступа образовању ученика из осетљивих група са примерима добре праксе (Буквар инклузивног права)*. Београд.

Сметње из спектра аутизма

- ▶ Сметње из спектра аутизма утичу првенствено и у највећој мери на комуникацију и социјалну интеракцију. Њихово испољавање може бити различито у погледу интензитета и обима сметњи, па спектар подразумева појаву од благих до изражених форми.
- ▶ Дете са сметњама из спектра аутизма може се препознати по томе што често:
 - • Има тешкоћу да се спонтано укључи у социјалну ситуацију и да разуме правила и смисао ситуације. Избегава интеракцију и сам се не укључује у групне активности. Лакше остварује контакт са одраслима него са вршњацима.
 - • Има слабије развијен говор који користи повремено и у скраћеним формама. Не реагује на дугачке и сложене вербалне исказе као ни на мимичке и гестовне знаке. Буквално схвата оно што се каже, дуго не разуме преносна значења и иронију и углавном не развије ту способност у потпуности. Не препознаје оно што није дословце изречено, не ради оно што није казано, а што се иначе подразумева.

- Чврсто се држи упутства и тешко може да се „одлепи“ од започетог, да промени усмерење, приступ, када примети да је погрешно, драматично реагује. Не прихвата да пређе на нову активност док претходну не заврши.
- Јако се узнемири ако се промени устаљен редослед радњи, тј. рутина.
- Плаше га јаки и непријатни звуци.
- Посебно га привлаче игра светла и таме, сенке и светлуцави предмети
- Воли да се врти, клати, љуља, лепрша рукама, поскакује.

▶ **Истовремено, дете са сметњама из спектра аутизма често:**

- Раније од својих вршњака научи бројеве и слова и научи да чита (чак и када не говори)
- Вешто рукује рачунаром и спонтано и самостално га користи за откривање и сазнавање садржаја из домена његовог интересовања
- Показује изузетну истрајност и прецизност када се бави доменом свог интересовања
- Веома рано самостално и течно научи страни језик гледајући омиљене ТВ емисије (од цртаних филмова, преко забавних емисија и серија, до научно документарних програма)
- Има натпросечну способност уочавања детаља (као и најмањих промена или одступања), како на сликама или мапама, тако и у простору
- Има изузетно развијену оријентацију у простору и непогрешиво памти пут којим једном прође
- Има склоност (а многи и таленат) према музици или сликарству

- ▶ Деца са сметњама из спектра аутизма могу да похађају редовне вртиће и школе, уз неопходна прилагођавања организације и услова рада, васпитно–образовних метода, радно–игровних / дидактичких материјала и средстава (а по потреби и начина испитивања и оцењивања у школи).

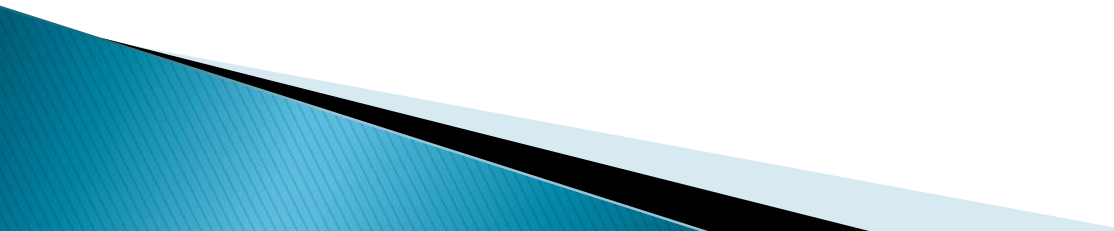
Препоруке

- ▶ Омогућити детету, који има појачану потребу за кретањем, да устане и да се прошета, изведе неку од својих ритуалних радњи и да се након тога врати активности која је у току. Временом ће бити могуће да се унапред договарате о правилима када може да се прекине активност.
- ▶ Успоставити правила понашања, распоред и редослед активности и доследно их се придржавати (распоред треба да буде и визуелан и изложен на познатом месту у сваком тренутку)
- ▶ Најавити унапред сваку промену или одступање од уобичајеног тока и припремити дете за то
- ▶ Користити једноставне, кратке реченице (налоге) и давати налог по налог (а не цело упутство одједном), а према потреби, уз вербални налог, користити и визуелне ознаке или графичке симболе
- ▶ • Омогућити да се активност коју је дете започело не прекида, а ако је то баш неопходно, уз прикладно објашњење, наводити га да је убрзано заврши.

Хиперактивност и дефицит пажње

- ▶ Сметње хиперактивности и дефицита пажње настају пре свега због тога што постоји тешкоћа да се разумеју, прихвате и доследно примењују захтеви и правила које поставља социјално окружење. Ове сметње могу бити различитог интензитета, а јављају се већ на најранијем узрасту.

- ▶ Дете са хиперактивношћу и дефицитом пажње може се препознати по томе што је:
 - Стално у покрету, прелеће из једне активности у другу, са једног садржаја на други, са предмета на предмет. У тој ужурбаности најчешће је неспретан, руши, прави штету, повређује се.
 - За одређене активности и садржаје не може да се заинтересује или само краткотрајно на њих усмери пажњу, док за неке друге активности и садржаје показује стално интересовање и истрајну пажњу.
 - Тешко одлаже потребе и оно што је наумио да уради. Споро учи правила понашања, нарочито она која регулишу односе у групи. И када научи правила не може увек да их се придржава и због тога што не схвата да она важе за различите сличне ситуације, као да једно правило важи само за једну ситуацију.

- Бурно и импулсивно реагује на ускраћивања, а у ситуацијама на које се друга деца лако прилагоде, он се брзо наљути, негодује, одустаје.
 - У кратком временском периоду мења расположења и осећања.
 - Није осетљив на физичко повређивање, као да га мање боли него другу децу. Када је душевно повређен реагује тренутно и бурно, али брзо заборави. То му отежава да извлачи поуке из сопственог искуства и да научи да разликује социјално прихватљиво од социјално неприхватљивог понашања.
- 

- Тешко препознаје туђа осећања и треба му пуно времена да научи да саосећа са другима. Такође му треба пуно времена да научи да има задршку у односу према непознатим особама,
- На млађем узрасту не схвата уобичајене опасности, па често нема страх од висине, нема страх од мрака, саобраћаја, или ако се изгуби у непознатом простору. На старијем узрасту, да би био прихваћен од вршњака, улази у неприлике због социјално неприхватљивих поступака на које га, уз ласкање и бодрење, вршњаци лако наговоре (лаковерни су и поводљиви).

- ▶ Истовремено, дете са хиперактивношћу и дефицитом пажње често:
 - У односу на вршњаке показује натпросечне способности за визуелне и конструктивне акривности, као што су сналажење у простору, на картама и мапама, склапање лево коцки, пазла и сл.
 - Има изузетно фактографско памћење, на пример садржај који га интересује у потпуности запамти након само једног читања.
 - Спонтано, отворено и директно изражава своје мишљење и ставове, није склон да обмањује, вара или лаже.
 - Показује изузетну заинтересованост за неки посебан садржај (на пример бубе, јунаци неког стрипа, историјски догађаји, градови и државе и сл.) и истрајно се бави тиме.

- ▶ Деца са хиперактивношћу и дефицитом пажње успешно похађају редовне вртиће и школе, уз неопходна прилагођавања правила и услова рада, васпитно–образовних/наставних метода и материјала. Услови који повећавају дететову пажњу, планирано вођење активности и разноврсна понуда материјала и радно–игровних средстава/учила унапредиће рад са овом децом:
 - Створити услове у којима дете може да устане, прошета, промени место, а да се тиме не ремети токактивности/часа. Може и да се организује посебан кутак у соби који ће дете користити када је потребно.
 - Унапред на видно место ставити дневни план рада, а сваку промену активности најавити и дати детету времена да заврши претходну и припреми се за нову ситуацију.

Препоруке

- Установити подручја интересовања детета и користити их као полазни садржај у активностима.
- Постављати правила понашања у групи уграђујући у њих и она која уважавају посебне склоности овог детета (на пример унапред се договори учесталост и дужина бављења оним што га интересује), учесталије користити невербалне знаке (картице у боји, звук трубице, фруле, посебан покрет руке, тела и сл.) за предупредивање нежељеног понашања или упозоравање на кршење правила.
- Установити посебне договоре за поступке и понашања која желимо да не чини (нагло истрчавање из собе, истрчавање из дворишта на улицу, гађање предметима, бацање кроз прозор).
- Помоћи му да разуме које су последице различитих социјално неприхватљивих понашања како би временом научио да се одупре наговорима вршњака или да обузда сопствене импулсе.
- Омогућити му да кроз различите радионице и вежбе научи да препознаје сопствена и туђа осећања.

Сметње у интелектуалном функционисању

- ▶ Сметње у интелектуалном функционисању доводе до тешкоћа у учењу, најчешће у већини сазнајних доменима. Оне настају због неуролошких и других органских проблема који успоравају и у мањој или већој мери ограничавају уобичајени сазнајни, социјални и емоционални развој

Дете са сметњама у интелектуалном функционисању може се препознати по томе што:

- Показује мању самосталност у свакодневним животним ситуацијама (нпр. касније од других научи да се сам обуче/свуче, припрема и узима храну, брине о хигијени и сл.).
- Спорије овладава вештинама у социјалној интеракцији и комуникацији (нпр. спорије усваја правила групе, теже разуме и примењује правила сложене игре, теже схвата очекивања одраслих и вршњака у различитим социјалним ситуацијама, поједностављено и оскудно се обраћа другима и сл.).
- Тешко генерализује (преноси научено на друге сличне ситуације), усваја апстрактне појмове и предвиђа последице садашњег догађаја као и будуће догађаје.
- Спорије учи да одложи сопствену потребу као и да разуме и уважи потребе других.

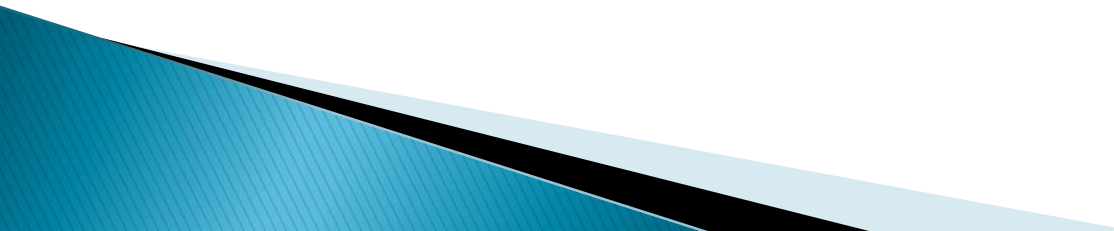
- ▶ Истовремено, дете са сметњама у интелектуалном функционисању је:
 - Непосредан искрен и наиван у комуникацији са вршњацима и одраслима
 - Истрајан и марљив у испуњавању договорених задатака и обавеза
 - Свестан своје позиције у вршњачкој групи, веома је поносан на сваки, па и најмањи, напредак у учењу и показује велику радост ако му и други за то одају признање (аплауз вршњака, похвала васпитача/наставника и сл.).
 - Дружељубив, жељан искреног односа и уважавања од стране вршњака.
 - Сарадљив, радо учествује у заједничким пословима, са задовољством и тачно обавља задужења која је добио и радује се похвали за оно што је добро учинио.

Препоруке

- ▶ Деца са сметњама у интелектуалном функционисању тешко прате редован наставни план и програм у школи, па је неопходно сачинити план прилагођавања који обухвата различите мере које се примењују у већини предмета (ИОП са прилагођеним програмом). Ако примењени план не да резултат, неопходно је да се ради и прилагођавање (измена) прописаних исхода, односно стандарда постигнућа само за оне области/предмете у којима ученик није постигао очекивани напредак (ИОП са измењеним програмом).

- ▶ Када је у групи дете/ученик са сметњама у интелектуалном функционисању потребно је:
 - Проценити јаке стране и интересовања детета и у складу са тим поставити циљеве учења
 - Поставити циљеве и за учење социјалних и комуникацијских вештина, самосталности и бриге о себи.
 - Систематично прилагођавати приступ. пратити резултате и ревидирати поступке.
 - Користити искуствено активно учење и учење корак по корак.
 - Учестало користити рад на очигледним, конкретним материјалима и ситуацијама. На пример у математици испробати различите материјале и радити са оним који доводи до напретка. Или при учењу правила понашања користити реалне ситуације кроз приче, драматизацију, скечеве и сл.
 - Континуирано пружати подршку за сваки напредак у учењу и стварати услове за добијање такве подршке и од вршњака.

ФИЗИЧКИ ИНВАЛИДИТЕТ

- ▶ Недостатак једне или обе руке или тешкоће при коришћењу руку што може да постоји од рођења или да је стечено на раном или каснијем узрасту.
 - ▶ Недостатак једне или обе ноге, тешкоће при кретању или немогућност кретања без инвалидских колица.
 - ▶ Комбиноване тешкоће у кретању, коришћењу руку и/или говору које се могу јавити на раном узрасту, најчешће као последица церебралне парализе или на каснијем узрасту као последица болести или повреда.
- 

▶ Ова деца често:

- Могу бити несамостални у обављању свакодневних активности самопослуживања (лична хигијена, исхрана, облачење–свлачење, долазак у вртић/школу и сл.)
- Могу бити тихи, повучени, несигурни, чак и уплашени (посебно ако претходно нису наилазили на прихватање окружења)
- Спорије изводе различите покрете и активности (зависно од врсте инвалидитета), неке активности могу да изведу само уз помагала или асистента.
- Могу да имају различите тешкоће у говору. Говор може да им буде тих, спор, неразговетан, неразумљив или да га уопште нема.
- Могу да буду усамљени због околности које су их стално издвајале од других.

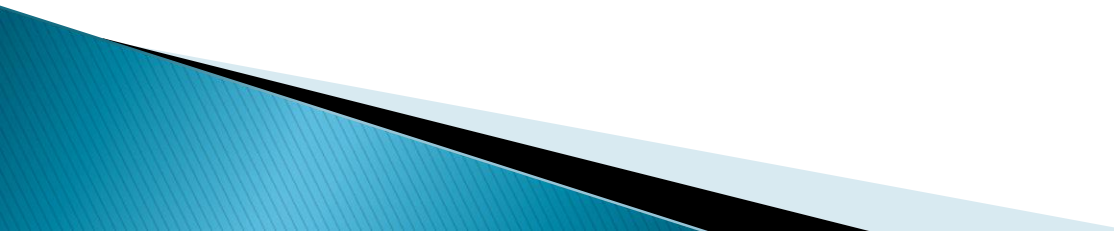
▶ Истовремено, деца са физичким инвалидитетом често:

- Имају просечне или натпросечне интелектуалне способности и успешни су током школовања и током професионалне каријере.
- Уколико су даровити у неком домену, проналазе алтернативне начине да изграде и остваре своју даровитост (нпр. особа која нема руке слика ногама или устима, архитектонски пројектује и технички црта уз помоћ помагала исл.)
- Могу да се описмене иако немају усмени говор и да са околином комуницирају писаним путем.
- Воле друштво вршњака, дружељубиви су и комуникативни, воле да присуствују и учествују у културним или спортским догађајима, уколико им је обезбеђена доступност.

Препоруке

- ▶ Деца са физичким инвалидитетом успешно прате редован наставни план и програм, уз неопходна прилагођавања простора и услова рада, наставних метода и материјала, уз коришћење асистивне технологије.

- ▶ Када је у групи дете са физичким инвалидитетом потребно је:
 - прилагодити прилаз вртићу (нпр. оборени ивичњаци, рампа за степенице, рукохвати за степенице и ходнике и сл.) као и укупан вртички простор у коме се дете креће и обавља активности (нпр. набавити одговарајући сто и столицу, размакнути намештај и користити га за ослањање и придржавање, спустити таблу и сл.). Уколико је потребно, обезбедити личног пратиоца за активности за које је то баш неопходно.
 - обезбедити адекватна помагала за кретање (колица, ходалица, столица на точкиће) и друге асистивне технологије и наставна учила.
 - да васпитач створи услове у којима ће се детек осетити добродошло и прихваћено како од стране вршњака тако и свих запослених у вртићу

- ▶ Важно је да дете стекне добре другове и добије прилику да се дружи са њима;
 - ▶ за извођење појединих активности васпитач планира потребну подршку, као и продужено време извођења (нпр. планирати довољно времена за рад у малим групама или током).
- 

- ▶ Литература:
- ▶ Јеротијевић, М. и Мрше, С. (2015). *Приручник за прилагођавање приступа образовању ученика из осетљивих група са примерима добре праксе (Буквар инклузивног права)*. Београд.